

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.06.2014, sen. zn. 29 NSČR 107/2013, ECLI:CZ:NS:2014:29.NSCR.107.2013.1

Číslo: 114/2014

Právní věta:

Mezi skutečností, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (být v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužník dlužník.

K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném posouzení) nebyly způsobitelné ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.06.2014

Spisová značka: 29 NSCR 107/2013

Číslo rozhodnutí: 114

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvenční správce, Podjatost

Předpisy: § 24 předpisu č. 182/2006Sb.
§ 34 předpisu č. 182/2006Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v P r a z e (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 19. 6. 2013 ustanovil odděleného insolvenčního správce Mgr. Ing. I. T. „rovněž“ k provádění veškerých úkonů ve věcech žalob vedených před Krajským soudem v Ústí nad Labem v rámci insolvenčního řízení mezi insolvenční správkyní dlužníka STZ, a. s., (dále jen „společnost S“) Ing. V. J. (v insolvenčním řízení vedeném insolvenčním soudem v postavení věřitelky č. 4) a dlužníkem Z. P., s. r. o. (v řízení vedeném

Krajským soudem v Ústí nad Labem v postavení věřitele č. 4), a sice

- o určení neexistence vykonatelné pohledávky ve výši 19 401 221,19 Kč,*
- o vyloučení pohledávky ve výši 18 230 224,58 Kč z majetkové podstaty dlužníka STZ, a. s.*
- o určení neplatnosti kupní smlouvy ze dne 31. 3. 2010 o převodu movitých věcí,*

včetně všech souvisejících úkonů a řízení, z nichž je pro svůj poměr k Ing. V. J. vyloučena insolvenční správkyň Ing. J. D.

Insolvenční soud – odkazuje na ustanovení § 34 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – vyšel z toho, že usnesením ze dne 28. 5. 2013, které nabylo právní moci dne 15. 6. 2013, ustanovil odděleným insolvenčním správcem Mgr. Ing. I. T., a to „k provádění veškerých úkonů souvisejících s nezajištěnou, nevykonatelnou pohledávkou č. P4 věřitelky č. 4 Ing. V. J., včetně všech souvisejících úkonů a řízení, z nichž je pro svůj poměr k této věřitelce vyloučena insolvenční správkyň Ing. J. D.

Dlužník podáním ze dne 3. 6. 2013 namítl, že insolvenční správkyň dlužníka Ing. J. D. je pro svůj poměr k Ing. V. J. podjatá, i jde-li o věc vedenou před Krajským soudem v Ústí nad Labem ve věci dlužníka – společnosti S. Jelikož do tohoto insolvenčního řízení dlužník přihlásil svoji pohledávku za společností S jako věřitel č. 4 a mezi dlužníkem a Ing. V. J. jsou vedeny (výše zmíněné) incidenční spory, mohla by podjatost Ing. J. D. ovlivnit výsledek těchto sporů.

Za této situace insolvenční soud shledal existenci důvodů „pro rozšíření pravomocí odděleného insolvenčního správce“.

V r c h n í s o u d v Praze k odvolání dlužníka usnesením ze dne 2. 9. 2013 usnesení insolvenčního soudu potvrdil.

Přitom zdůraznil, že „úprava obsažená v ustanovení § 34 insolvenčního zákona umožňuje řešit situaci, kdy ustanovený insolvenční správce má vztah k některému z přihlášených věřitelů, aniž by bylo nutno přikročit k jeho odvolání dle ustanovení § 31 insolvenčního zákona, tím, že pro postup v řízení ve vztahu k tomuto věřiteli soud ustanoví odděleného insolvenčního správce. Podmínkou pro takový postup soudu je vztah insolvenčního správce pouze k některému z věřitelů (či jeho právnímu zástupci) a skutečnost, že tento vztah neovlivní celkový výkon práv a povinností insolvenčního správce“.

V situaci, kdy oddělený insolvenční správce byl (pravomocně) ustanoven (již) usnesením ze dne 28. 5. 2013 a kdy napadené usnesení insolvenčního soudu řeší jen rozšíření jeho působnosti, zabýval se odvolací soud především otázkou, zda „rozhodnutí o rozšíření působnosti odděleného insolvenčního správce nevybočuje ze zákonného rámce § 34 insolvenčního zákona“.

Potud uzavřel, že „okruh působnosti“ odděleného insolvenčního správce vyplývá vždy z právních vztahů souvisejících s osobou věřitelky Ing. V. J. vykonávající činnost insolvenčního správce společnosti S, tedy s osobou, vůči níž byla shledána insolvenční správkyň dlužníka podjatou. Ustanovení odděleného insolvenčního správce zaručuje, že vztah insolvenční správkyň dlužníka k uvedené věřitelce nebude mít vliv na otázku zahrnutí majetku této věřitelky do majetkové podstaty dlužníka v případě úspěchu v zahájených incidenčních řízeních, a podobně jsou vyloučeny z působnosti insolvenční správkyň dlužníka též otázky pravosti či výše pohledávek této věřitelky v insolvenčním řízení dlužníka. Jakkoliv v případě věřitelky č. 4 jde o přihlášku značně vysoké pohledávky, která tvoří téměř 50 % přihlášených pohledávek, jde o pohledávku spornou a odvolací soud se nedomnívá, že by vyloučení insolvenční správkyň ve vztahu k této věřitelce v

projednávaném insolvenčním řízení a ve sporech vedených s touto věřitelkou v rámci jiného insolvenčního řízení muselo znamenat podjatost insolvenční správkyně ve vztahu k celému insolvenčnímu řízení.

Konečně odvolací soud doplnil, že Ing. J. D. byla ustanovena insolvenční správkyní dlužníka poté, co byl insolvenčním soudem ustanovený insolvenční správce (Mgr. Ing. I. T.) ze své funkce věřiteli podle ustanovení § 29 odst. 1 insolvenčního zákona odvolán. Byl-li „k právním úkonům činěným ve vztahu k Ing. V. J. následně ustanoven oddělený insolvenční správce, respektuje tento postup v maximální míře volbu správce učiněnou schůzí věřitelů a současně umožňuje vůči věřitelce, u níž jsou dány důvody vyloučení ustanovené insolvenční správkyně, činnost oddělenému správci, jehož samostatnou odpovědností je ve vztahu k přihlášené a popřené pohledávce této věřitelky, jakož i ve vztahu k řízením vyvolaným dlužníkem proti této věřitelce, postupovat v souladu s § 36 insolvenčního zákona a odpovědnost za řádný výkon této funkce dle § 37 insolvenčního zákona“.

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, když závisí na vyřešení otázek, které dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny, a to, zda:

1) Insolvenční soud může působnost odděleného insolvenčního správce ustanoveného v daném insolvenčním řízení původně k provádění veškerých úkonů souvisejících s pohledávkou konkrétního přihlášeného věřitele následným usnesením rozšířit tak, že tento již ustanovený oddělený insolvenční správce bude ustanoven též k provádění úkonů ve vztahu k dlužníkovi dlužníka?

2) Lze rozšířit působnost odděleného insolvenčního správce i v daném případě, a to s ohledem na význam sporů vedených dlužníkem proti jeho dlužníku (který je zároveň i přihlášeným věřitelem, jehož pohledávka byla dlužníkem i předchozím insolvenčním správcem popřena) a na charakter pohledávky tohoto věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení, kdy daný věřitel přihlásil pohledávku představující přibližně 50 % všech přihlášených pohledávek?

Dovolatel popisuje průběh insolvenčního řízení, včetně důvodů zakládajících možnou podjatost insolvenční správkyně (Ing. J. D.) a jejích vztahů s Ing. V. J., a v této souvislosti akcentuje, že výše označené spory jsou natolik zásadní pro majetkovou podstatu dlužníka (tím spíše, že v případě přihlášené pohledávky jde o pohledávku spornou), že „rozšíření působnosti odděleného insolvenčního správce je ve svém důsledku fakticky rozdělením působnosti (hlavního) insolvenčního správce a obcházením zákona“.

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení, popřípadě, aby „uvedená usnesení změnil tak, že ustanovenou insolvenční správkyni Ing. J. D. odvolá“.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro účely posouzení přípustnosti dovolání rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. i ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčního zákona/, ve znění účinném do 31. 12. 2013, pro věc rozhodném).

Dovolání dlužníka je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky (dovolatel otevřeně), která v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud nebyla vyřešena, tj. otázky týkající se výkladu ustanovení § 34 insolvenčního zákona (ve znění účinném do

31. 12. 2013).

V poměrech dané věci Nejvyšší soud (na základě obsahu spisu) považuje (vedle skutečností, ze kterých vyšly soudy nižších stupňů) za významné, že insolvenční soud usnesením ze dne 12. 2. 2013 zjistil úpadek dlužníka, na jeho majetek prohlásil konkurs a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. I. T. Následně usnesením ze dne 17. 5. 2013 potvrdil Ing. J. D. novou insolvenční správkyní, když věřitelé odvolali insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce, jmenovanou ustanovili novou insolvenční správkyní a insolvenční soud do skončení schůze věřitelů nezjistil, že by nová insolvenční správkyně nesplňovala podmínky uvedené v ustanoveních § 21 až § 24 insolvenčního zákona.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 24 odst. 1 insolvenčního zákona insolvenční správce je z insolvenčního řízení vyloučen, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti; to neplatí v případě uvedeném v § 34. Jakmile se ustanovený insolvenční správce dozví, že jsou zde důvody pro jeho vyloučení, je povinen oznámit to neprodleně insolvenčnímu soudu.

Podle ustanovení § 34 insolvenčního zákona, je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce (odstavec 1). Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce vždy (odstavec 2).

Shora citovaná ustanovení insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, a to jest k právním normám, jejichž hypotéza není ustanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

Již na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st.-1/96](#), uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 9, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 9. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody), a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým.

Z důvodové zprávy k insolvenčnímu zákonu je zřejmé, že důvody podjatosti insolvenčního správce se mohou týkat i účastníků řízení (tedy nejen dlužníka, nýbrž i jeho věřitelů) a že v souvislosti s úpravou (ne)podjatosti insolvenčního správce (§ 24 insolvenčního zákona) insolvenční zákon zavádí i novou instituci tzv. odděleného insolvenčního správce, ustanovovaného v případech, kdy správce je v insolvenčním řízení vyloučen pouze z některých (a nepočetných) úkonů.

Nejvyšší soud dále předesílá, že podmínky, za nichž je insolvenční správce vyloučen z insolvenčního řízení (§ 24 odst. 1 insolvenčního zákona), lze v zásadě (s níže uvedenou výjimkou) poměřovat s podmínkami určenými ustanovením § 14 odst. 1 o. s. ř. Přitom vztah insolvenčního správce k účastníkům řízení (dlužníku či věřitelům, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku – § 14 odst. 1 insolvenčního zákona), popř. účastníkům řízení v incidenčních sporech (§ 16 insolvenčního zákona), pro který je dán důvod pochybovat o nepodjatosti insolvenčního správce, může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem, jemuž na roveň může v konkrétním případě stát vztah přátelský či naopak zjevně nepřátelský (k tomu srov. *mutatis mutandis* důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sen. zn. [29 NSČR 26/2012](#), uveřejněného pod číslem 85/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Současně platí, že pro přijetí závěru o vyloučení insolvenčního správce postačí, že jsou zde důvody pochybovat o jeho nepodjatosti, tj. jeho podjatost nemusí být „prokázána“.

Ustanovení § 24 insolvenčního zákona nepovažuje za důvod vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení jeho poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů. V takovém případě se uplatní úprava obsažená v ustanovení § 34 insolvenčního zákona, která váže vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení na splnění další „podmínky“, a to, že je zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. A naopak, nejsou-li zde důvody pro takové pochybnosti, je poměr insolvenčního správce jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů důvodem vyloučení insolvenčního správce (jen) z některých úkonů (v rámci insolvenčního řízení).

Jde-li o možnost „rozšíření rozsahu působnosti“ (již pravomocně ustanoveného) odděleného insolvenčního správce, insolvenční zákon v tomto směru neobsahuje žádné omezení; rozhodující tak je zásadně (jen) posouzení, zda úkony, pro které byl oddělený insolvenční správce ustanoven, včetně úkonů, pro které byla jeho „působnost rozšířena“, ještě vyhovují požadavkům určeným ustanovením § 34 insolvenčního zákona.

Jakkoliv označené ustanovení „hovoří“ výslovně o poměru insolvenčního správce jen k některému z dlužníkůvých věřitelů (popřípadě jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů) a nijak neupravuje situaci, kdy některý z věřitelů dlužníka je současně i dlužníkem dlužníka, Nejvyšší soud nemá pochybnosti o tom, že i v takovém případě je rozhodující (vedle charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení /vedeném na majetek dlužníka/) i charakter (vzájemné) pohledávky dlužníka za věřitelem (a je-li insolvenční řízení vedeno také ohledně věřitele dlužníka, i jeho postavení v insolvenčním řízení vedeném na majetek věřitele).

V situaci, kdy v poměrech dané věci je zjevné, že insolvenční správce Ing. J. D. je vyloučena z některých (posuzováno ve vztahu k „celému“ insolvenčnímu řízení dlužníka) úkonů pro svůj poměr k věřitelce dlužníka Ing. V. J. (insolvenční správce dlužníka – společnosti S) a současně z některých (posuzováno ve vztahu k „celému“ insolvenčnímu řízení společnosti S) úkonů pro svůj poměr ke jmenované, vůči níž uplatňuje vzájemnou pohledávku, je pro rozhodnutí věci podstatné, zda tyto skutečnosti ve svém souhrnu již přesahují rámec určený ustanovením § 34 insolvenčního zákona pro ustanovení odděleného insolvenčního správce.

Přitom mezi skutečností, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah (ne)ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (byť v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužníkův dlužník. K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném posouzení) nebyly způsobilé ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

V tomto směru nemá Nejvyšší soud – na rozdíl od soudu odvolacího – žádné pochybnosti o tom, že za stavu, kdy pohledávka insolvenční správkyň společnosti S (Ing. V. J.) představuje (slovy odvolacího soudu) téměř 50 % pohledávek přihlášených v insolvenčním řízení dlužníka (a současně jde o pohledávku spornou) a kdy „nároky“ uplatněné v insolvenčním řízení společnosti S insolvenční správkyň dlužníka (resp. jejím předchůdcem ve funkci insolvenčního správce) (viz výrok usnesení insolvenčního soudu o „rozšíření působnosti“ odděleného insolvenčního správce) význam (charakter) vzájemných pohledávek (a jiných nároků), jakož i postavení dlužníka a společnosti S v obou insolvenčních řízeních ještě umocňují, již nebyly splněny předpoklady pro „rozšíření působnosti“ odděleného insolvenčního správce (§ 34 insolvenčního zákona), nýbrž pro odvolání insolvenční správkyň dlužníka (Ing. J. D.) a ustanovení nového insolvenčního správce (§ 31 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona).

Nejvyšší soud proto usnesení odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2, věta první, o. s. ř.).